

Висновки. Отже, договір купівлі-продажу у міжнародній торгівлі має таку саму юридичну характеристику, яку має договір внутрішньої купівлі-продажу, тобто є двостороннім, оплатним і консенсуальним. Проте він має особливості, пов'язані із зовнішньоекономічними особливостями: сторони договору знаходяться в різних державах; у відносинах завжди присутні певні формальні вимоги (спеціальний порядок укладення чи підписання договору, вимога про схвалення чи попередній дозвіл тощо); зміст відносин між сторонами має специфічні умови.

Джерела та література

1. Багрова І.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / І.В.Багрова. – Д., 2003. – 306 с.
2. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності / О.П. Гребельник, О.О. Романовський. – К.: Деміург, 2003. – 296 с.
3. Загородній А.Г. Зовнішньоекономічна діяльність: термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Кондор, 2007. – 168 с.
4. Мазаракі А.А., Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / А.А.Мазаракі. – К.: „Знання”, 2003. – 356с.

Бурова Т.А.

УДК 658:664

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У ПРОЦЕСІ МОНІТОРИНГУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

В умовах кризового та посткризового розвитку харчової промисловості країни вирішення проблеми забезпечення продовольчої безпеки, значною мірою визначається механізмом організаційно-економічних відносин підприємств. Від стабільності функціонування та розвитку інтеграційних зв'язків залежить стан економіки, розвиток внутрішнього ринку, забезпечення добробуту населення. В цьому контексті розроблення заходів, спрямованих на стабілізацію виробництва харчової продукції і поступове створення умов для його нарощування, одним з яких є удосконалення економічних взаємовідносин у процесі моніторингу реалізації стратегій розвитку харчової промисловості набуває особливої значущості та обумовлює актуальність теми дослідження.

Питанням підвищення ефективності розвитку харчової промисловості та ефективній взаємодії аграрних і переробних підприємств на регіональному рівні приділялася значна увага таких відомих вчених економістів-аграрників, як Андрійчук В.Г., Власов В.І., Гайдуцький Л.П., Дудар Т.Г., Дем'яненко М.Я., Зубець М.В., Малік М.Й., Саблук П.Т., Шпичак О.М. та багато інших. Разом з тим, віддаючи належне теоретичним та методологічним розробкам попередників, слід наголосити, що поточна економічна ситуація вимагає модернізації існуючих підходів до визначення ролі переробної галузі в загальноекономічному розвитку країни та регіону зокрема.

Основною метою статті є дослідження складових елементів системи моніторингу життєздатності підприємства та удосконалення організаційно-економічних відносин у процесі реалізації стратегії розвитку харчової промисловості

Одним із важливих елементів управління підприємством є моніторинг поточної життєздатності та її динаміки, як у розрізі складових, так і в цілому по підприємству. Систему моніторингу життєздатності підприємства можна представити у вигляді таких блоків: цілі моніторингу, спеціальна база цільових даних, індикатори, джерела інформації, напрямки/рівні моніторингу, результати моніторингу (звітні матеріали), споживачі результатів (рис. 1).

Так як набір індикаторів моніторингу життєздатності є не завжди пріоритетним і очевидним, то система моніторингу життєздатності повинна в першу чергу бути постачальником релевантної інформації. Тобто ціллю системи моніторингу життєздатності має бути забезпечення інформацією осіб, які приймають стратегічні чи тактичні рішення стосовно підвищення рівня життєздатності підприємства в цілому чи її окремих складових [1].

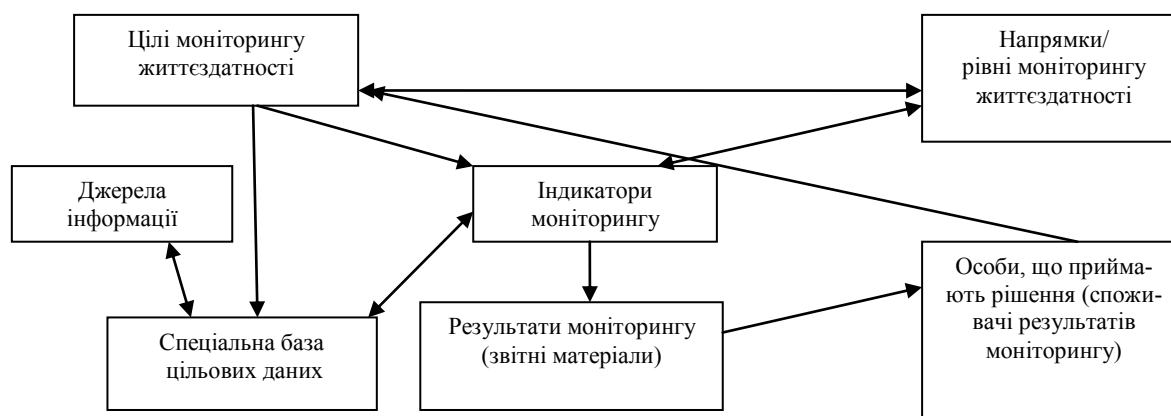

Рис. 1. Складові елементи системи моніторингу життєздатності підприємства

Основними завданнями системи моніторингу життєздатності підприємства є:

- визначення обсягів та джерел необхідних інформаційних ресурсів;
- розробка ефективної системи збору, обробки та зберігання ревалентної інформації;
- оцінка достовірності та цінності інформації;
- архівація, хронологія та зберігання бази даних;
- створення умов застосування інформації у процесі прийняття рішень (поточних, стратегічних)

(див.рис.1).

Під забезпеченням інформацією діагностування життєздатності підприємства розуміється сукупність інформації щодо чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що чинять вплив на ефективність та механізми функціонування підприємства. Доступність, оперативність та повнота інформації бази діагностування та моніторингу життєздатності підприємства є визначальними чинниками коректності та точності діагностичного висновку [2].

Обґрунтованість та ефективність стратегічних рішень значною мірою залежить саме від інформаційного забезпечення, яке на більшості підприємств харчової промисловості є несистемним та носить фрагментарний характер. Підприємства південного регіону нечасто співпрацюють із науково-дослідними установами, які мають досвід в інтерпретуванні інформації і навіть при наявності власного досвіду оцінки зовнішньої чи внутрішньої інформації, відсутність методологічної бази призводить до домінування суб'єктивних уявлень про тенденції явищ.

Моніторинг та діагностика життєздатності підприємства вимагає надійного інформаційного забезпечення у вигляді спеціальної бази цільових даних.

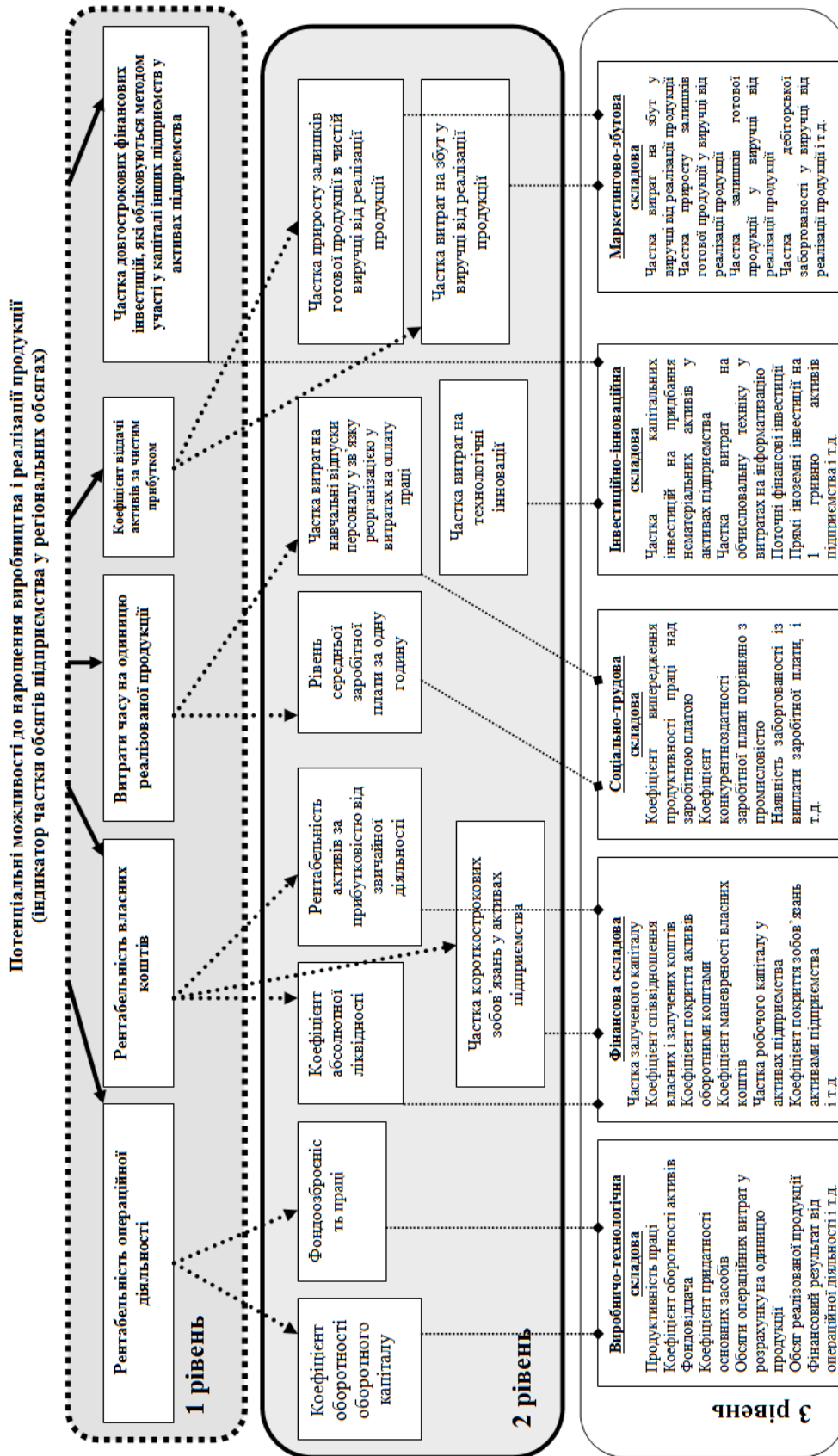
База цільових даних моніторингу і діагностування життєздатності може формуватися з різних джерел і є так званим механізмом перетворення вхідної інформації у цільову. Джерелами внутрішньої інформації для моніторингу і діагностування життєздатності підприємства є:

- первинна оперативна інформація відділів підприємства (інформація про обсяг виготовленої продукції, використаної сировини, продуктивності працівників і т.д.);
- фінансова звітність (частіше публічна) (Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності);
- статистична та податкова звітність (Звіт про основні показники функціонування підприємства, Звіт з праці, Податкова декларація і т.д.);
- результати власних спостережень, опитувань;
- висновки аудиторів та результати перевірок державних органів.

Так як життєздатність підприємства значно зумовлюється самоорганізацією, тобто спроможністю вміло поєднувати внутрішні фактори, то, відповідно, інформаційне забезпечення моніторингу життєздатності базується більше на використанні внутрішньої звітності.

Прикладами джерел зовнішньої інформації, що можуть бути враховані для формування подальших стратегій розвитку підприємства та стратегічних рішень, є дані:

- про середовище другого рівня: законодавчі акти, засоби масової інформації, у т.ч. Інтернет ресурси (для підприємств харчової промисловості веб-сайти: «Харчпром Україна», «експортери України», Міністерства економіки, Верховної Ради, Міжнародних організацій). Об'єктами для отримання інформації цього рівня можуть бути: громадські організації, асоціації вищого рівня, органи влади, науково-дослідні інститути, органи ДПА, біржі праці, університети та інші різні установи освіти і науки).
- про середовище першого рівня: перемовини, умови контрактів, галузеві аналізи, огляди, статистичні збірники, результати впроваджених проектів, власні дослідження ринку (опитування). Об'єктами для отримання інформації цього рівня є: постачальники, партнери, споживачі, конкуренти, партнери (банки, аудиторські фірми, спілки, асоціації).

Примітки: стрілками показано схему проведення моніторингу життєздатності між відповідними рівнями
Рис. 2. Схема моніторингу життєздатності підприємства за функціональними складовими (на прикладі підприємств харчової промисловості Миколаївської області)

Для спрощення процесу моніторингу життєздатності пропонується його трьохрівневу структуру (рис.2).

Напрями/рівні моніторингу визначають групи індикаторів моніторингу. Так, до прикладу, моніторинг виробничо-технологічної складової життєздатності може здійснюватися за певними рівнями, які будуть, в свою чергу, визначати групи індикаторів. Рівень визначається задачами моніторингу і може виглядати як спостереження за декількома чи десятками індикаторів.

З даних рис. 2 видно, що процес моніторингу життєздатності за функціональним змістом складається з таких рівнів:

- перший – постійне спостереження за рухом та відхиленнями основних критичних індикаторів, а саме: частки обсягів реалізації підприємства в регіональних обсягах та темпами зростання обсягів реалізованої продукції, рентабельності операційної діяльності; рентабельності власного капіталу, коефіцієнтом віддачі активів за чистим прибутком; витратами часу на одиницю реалізованої продукції, часткою довгострокових фінансових інвестицій методом участі у капіталі інших підприємств у активах підприємства (якщо такі відсутні, то необхідно спрямовувати зусилля на нарощення цього показника). Мета цього рівня моніторингу – спостереження і підтримка самоорганізації підприємства через ключові індикатори та виявлення найменших відхилень у їх динаміці

- другий – спостереження за динамікою та відхиленнями індикаторів життєздатності через її функціональні сфери. Результати дослідження вказали, що при незмінності існуючих умов та взаємозв'язків на даному рівні моніторингу необхідно спостерігати за такими індикаторами, як: фондоозброєність праці, коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, частка приросту залишків готової продукції у виручці від реалізації продукції, частка витрат на збут у виручці від реалізації продукції, рівень середньої заробітної плати за одну годину, частка витрат на навчальні відпустки персоналу у зв'язку з реорганізацією підприємства, частка витрат на технологічні інновації, коефіцієнт абсолютної ліквідності, рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності, частка короткострокових зобов'язань у активах підприємства. Основна мета цього рівня моніторингу – це виявлення порушення у межах сфер формування життєздатності, дисбалансу життєздатної системи та її масштабів, а також визначення напрямів формування стійкості.

- третій - багатоспектральний і масштабний. Його мета - це системне вивчення механізмів, що формують та стримують життєздатність підприємства, виявлення помилок підприємства у місці її виникнення. Цей етап дає системне уявлення про рівень життєздатності підприємства, найлегше дозволяє сформувати життєздатну систему, так як вона охоплює всі «клітини» підприємства. У межах даного дослідження запропоновано лише основний набір індикаторів, за якими необхідно спостерігати, проте, він не є вичерпним.

Вище наведена структура моніторингу побудована в залежності від функціональних сфер життєздатності, проте, також важливим критерієм життєздатності, як було визначено, є продуктивність.

Система моніторингу життєздатності за критерієм продуктивності може проводитися також через три рівні:

- перший – це оцінка і аналіз динаміки таких індикаторів, як фондоозброєність праці, прямі іноземні інвестиції на одну гривню активів, частка витрат на навчальні відпустки у зв'язку з реорганізацією у витратах на оплату праці та частка поточних оборотних активів у зобов'язаннях підприємства. Усі ці чотири фактори формують модель продуктивності підприємств Закарпатської області харчової промисловості і їх коригування (зменшення чи збільшення) дасть очікуваний ефект до підвищення рівня життєздатності.

- другий – визначення причинно-наслідкових зв'язків між вищезазначеними та іншими чинниками життєздатності підприємства. З врахуванням динаміки функціонування досліджуваних підприємств області, другий рівень передбачає моніторинг за показниками: частка робочого капіталу у активах підприємства, обсяг реалізованої продукції, частка залученого капіталу і т.д. див.;

- третій – спостереження за всіма показниками, що формують життєздатність підприємства з врахуванням специфіки його діяльності.

Варто зауважити, якщо підприємство знаходиться у стадії життєзабезпечення чи життєбереження, то моніторинг індикаторів варто проводити частіше, так як найменші відхилення можуть призвести до кризових явищ, а життєздатна система має слабкий рівень самобалансування.

Ефективний розвиток харчової промисловості України має бути забезпечений в контексті удосконалення організаційно-економічних відносин у процесі моніторингу реалізації стратегій розвитку підприємств в залежності від функціональних сфер його життєздатності: спостереження і підтримка підприємства в розрізі основних економічних показників; аналіз динаміки і відхилення індикаторів їх життєздатності (фондоозброєність праці, коефіцієнт оборотності капіталу та інші); виявлення помилок підприємства у місцях їх виявлення.

Джерела та література

1. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: [навч. посіб.] / [Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижигов, та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 100 с.
2. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства / [М. О. Кизим, К. М. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копчак]. – Х.: Видавничий Дім "ІНЖЕК", 2009. – 144 с.